

1. Спортчиларни рухий ҳолатини характерловчи психологик жиҳатлар қаторига психологик-эмоционал ҳолатини қўшиш мумкин. Бу эса, спортчиларни рухий ҳолатини касбий камолотдаги ролини янада чуқурроқ тушуниш имконини берди.

2. Спортчиларни рухий ҳолати аниқ мезонли ва тизимли, илмий асосланган тадқиқот методикаси асосида аниқланди. Бу унинг касбий фаолият билан мазмуний боғлиқлигини тушунтириш имконини берди.

3. Спортчилар ўртасида муомала, роллар, мавке, лидерликка интилиш, ҳамкорликка мойиллик – ҳамиша микромуҳитда ҳукм сурадиган объектив ва субъектив омиллар таъсирида шаклланади. Худди шу боисдан, илиқ микромуҳит, ўзаро ёрдам, ўзаро тушунув манбаи сифатида хизмат қилишга йўналтирилган бўлиши жоиз, чунки шахслараро муносабатлар тенглик, тенг ҳуқуқлик мезонларини тақозо этади.

4. Тренинг ва махсус машғулотларни ўтказишдан олдин спортчиларнинг психологик-эмоционал хусусиятларини, имкониятларини, жисмоний ва ақлий салоҳиятини, шаклланган касбий кўникмаларини, муомала маромини текшириш жипслик барқарорлигини оширади, чунки ташхис ўтказмасдан туриб, динамика тўғрисида мулоҳаза юритиб бўлмайди.

Адабиётлар

1. “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами . 2017. (766)-сон

2. Ғозиева З. Социал психологияда жипслик. Монография, ISBN: 978-9943-4199-9-5, Тошкент, “NOSHIR” – 2014. – 115 б.

3. Илин Е.П. Психология спорта. Питер. 2009.

4. Ғозиев Э. . Умумий психология. – Т. 2010

5. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М., 1996. – 144 с.

Дилдора КАХАРОВА

Бухоро давлат университети ўқитувчиси,
Бухоро шаҳар сколиоз билан касалланган
болалар учун ихтисослашган санаторий
туридаги 23-сон мактаб-интернат директори

УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Мақолада умумий ўқитиш тизими билан инклюзив таълимни интеграциялаш, ўқув-тарбия жараёнини оптималлаштиришида муҳим аҳамият эканлиги очиб берилган.

Калит сўзлар: инклюзив таълим, ногрионлиги бўлган болалар, интеграция, таълим, педагогик-психологик асос.

В статье рассмотрены психологические, педагогические стороны инклюзивного образования учеников нуждающихся специальной помощи, с ограниченной возможностью, доказывається что инклюзивное образование является важнейшем средством развития научных интересов учеников, любви к овладению профессией, воспитанию качеств человеколюбия.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, диагнози и советы, дети ограниченной возможностью, социальные, политические, педагогико-психологические основы, культурные преобразования, интеграционное образование,

This article contains information about the factors of forwarding the impaired learners to professional training, their ability to work and their preferences to study subjects.. The interest of the learners to the subjects, to develop their ability to work, to increase their love to gain a profession are acknowledged as an important means of training them good-willed person through scientific proof of psychological and pedagogical aspects of inclusive education of the children with limited ability who need special care.

Key words: needs special care, children wirh limited ability, inclusive education, psychological and pedagogical, profession, a mature and mature person.

Мамлакатнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий-маданий ҳаётида амалга оширилаётган туб ислохотлар жамият олдида давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири бўлган таълим тизимини янгилаш ва ёш авлодни замон талабларига жавоб бера оладиган баркамол инсон этиб тарбиялаш, улар онгига мустақиллик ғояларини сингдиришдек муҳим вазифаларни қўймоқда. Ҳозирги кунда мамлакатда ногиронликнинг олдини олиш ва ногиронлиги бўлган шахсларнинг яшаш, ўқиш, меҳнат қилиш ва дам олишлари учун қонуний асос яратилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 1 августдаги Ф-5006-сон фармони ногиронлиги бўлган шахсларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш тизимини тубдан такомиллаштиришга қаратилган. Таклифларни тайёрлаш бўйича комиссия томонидан ногиронликни барвақт аниқлаш ва олдини олиш, ногиронлиги бўлган шахсларга тиббий-ижтимоий ёрдам кўрсатиш, уларни касбга ўргатиш ва ишга жойлаштириш соҳасидаги ишларнинг аҳволи ҳамда “Ногиронлиги бўлган шахсларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари” тўғрисидаги 2017 йил 1 декабрдаги фармонида тасдиқланган[1].

Бу таълим амалиёти ва ўқитиш хизматларини ташкиллаштиришни, уларга фундаментал, аниқ ўзгаришлар киритишни талаб этади. 2017 йил 7 февралдаги Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисидаги ПҚ-4947-сон Қарори [2] ҳамда мазкур фаолиятга тегишли бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга ошириш, уларни назарий ҳамда амалий асослаш, бу жараёни методик қўлланмалар билан таъминлаш педагогика ва махсус педагогика фанлари зиммасига тушади.

Испания давлатининг Саламанка шаҳрида 1994 йил 7 - 10 июнда 92 давлат ва 25 та халқаро ташкилот вакиллари иштирокида бўлиб ўтган умумжаҳон конференциясида махсус таълимга муҳтожлиги бўлган болалар, ёшлар ва катталарга оддий таълим тизими доирасида таълим бериш зарур эканлигини тан олган ҳолда махсус таълимнинг тамойиллари, ислохотлари бўйича “Саламанка баёноти” қабул қилинди. Баёнотда ҳаммага: “Биз барча давлатларни чорлаймиз ва мурожаат қиламиз: инклюзив таълим тамойилини қонун ёки ислохот деб қабул қилинг...” [5] деб даъват қилинган ва қуйидаги алоҳида талаблар ишлаб чиқилган:

- махсус ёрдамга муҳтожлиги бўлган ҳар бир боланинг эҳтиёжига мос равишда таълим олиш имконияти бўлиши;
- ногиронлиги бўлган бола ҳам такрорланмас хислатлар, қизиқишлар, иқтидор соҳиби сифатида билим олиш ҳуқуқига эга эканлиги;
- ўқитиш тизими барча болалар имкониятига мос, эгилувчан тарзда ташкил этилиши, дастурлар эса ҳар бир боланинг эҳтиёжи ва имконияти даражасида бўлиши;
- алоҳида эҳтиёжи бўлган болаларга ҳам умумтаълим мактабларида таълим олиш имконияти берилиши ва уларнинг имкониятлари, эҳтиёжларига монанд шарт-шароитлар яратилиши, махсус педагогика қўлланилиши зарурлиги таъкидланган[5].

Дастурнинг бош мақсади давлатлар, халқаро ташкилотлар, миллий ёрдам уюшмалари, нодавлат ташкилотлар ва бошқа бўлимларни махсус эҳтиёжлар таълими амалиёти, ислохоти ва тамойиллари бўйича Саламанка баёнотини ҳаётга татбиқ этишнинг ислохотлари ва фаолияти билан таништиришдир. Дастурда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, конференцияда қатнашаётган давлатлар тажрибалари ва бошқа давлат ташкилотларида чоп этилган қўлёзмалар, маслаҳатлар, турли масалаларнинг ечими, айниқса, ногирон шахслар имкониятларини барқарорлаштириш бўйича стандарт қоидалар асосида фаолият юритиш назарда тутилган. Ҳар бир боланинг таълим олиш ҳуқуқи бутунжаҳон “Инсон ҳуқуқлари” Конвенцияси [3] да қабул қилинган ва бутунжаҳон “Таълим барча учун” декларациясида алоҳида қайд этилган [5]. Кўринадики, ҳар бир ногирон шахс ўз хоҳиши бўйича, исталган йўналида таълим олиш ҳуқуқига эга. Ота-оналар эса болаларининг хоҳиши, ҳолати, эҳтиёжларига мос келувчи таълим шаклини танлаш бўйича маслаҳатлар олиш ҳуқуқига эгадирлар.

«Инклюзив таълим» тушунчаси адабиётларда турлича талқин қилинади: «Инклюзив таълим – инглизча (inclusive, inclusion) сўздан олинган бўлиб уйғунлашмоқ, уйғунлаштирилган, ўзига тортувчи, қамраб олувчи маъноларини англатади [14]. Лотинчада эса (include) қамраб оламан, жалб қиламан маъносини, яъни ногиронлиги бўлган ва оддий болалар ўртасидаги тўсиқларни бартараф этишни назарда тутати. Инклюзив таълим барча мамлакатларда давлат сиёсати даражасига кўтарилган масалалардан биридир. Дарҳақиқат, алоҳида эътиборга муҳтож бўлган, вояга етаётган ўсмирлар ривожланишида учрайдиган нуқсонлар ёки иқтисодий қийинчиликлардан қатъий назар ижтимоий ҳаётга мослаштиришга йўналтирилган ўқув жараёнига жалб қилишни ифодаловчи таълим тизимидир ва ҳ.к.

Инклюзив таълим – ногиронлиги ёки бошқа сабаблар туфайли алоҳида эътиборга муҳтож бўлган болалар, тарбияси оғир, етим болалар учун мослашувчан, индивидуаллашган ва барча болаларга тенг ҳуқуқ ва имкониятлар тенглигини берадиган таълим тизимидир.

Шунингдек, инклюзив таълим миллати, irqи, танасининг ранги, ижтимоий келиб чиқиши, моддий ва маънавий аҳволи, оиласининг жамиятда тутган ўрни, жисмоний ёки ривожланишда камчилиги бўлишдан қатъи назар барча болаларни тенг кўриш, улардаги ҳар қандай имкониятни қўллаб-қувватлашни назарда тутадиган таълимдир [5].

Олиб борилган изланишлар асосида, юқоридаги таърифларни такомиллаштирган ҳолда «инклюзив таълим» тушунчасига қуйидагича таъриф бериш мумкин: **Инклюзив таълим** – бу узлуксиз ўқитиш тизимида алоҳида эътиборга муҳтож бўлган болалар ва ёшларга меҳрибонлик билан, тизимли ёндашадиган, индивидуаллашган, шароитга қараб ўзгарувчан, махсус ўқув дастурлари, материаллари, воситалари ва методлари ёрдамида таълим-тарбиянинг педагогик-психологик жиҳатларини замонавий талабларга мос олиб бориладиган жараёндир.

Инклюзив ўқитиш билан интеграллашган умумий ўрта таълим мактабларида алоҳида эътиборга муҳтожлиги бўлган болаларнинг билим олиш билан боғлиқ ҳуқуқлари ҳимояланади. Ўқувчилари турлича бўлган, уларнинг барчаларига ҳар бирлари учун ўз имкониятларини рўёбга чиқаришга тенг шароит яратилган мактаблар **инклюзив мактаб** деб номланади.

Инклюзив таълимнинг **мақсади** алоҳида ёрдамга муҳтожлиги бўлган болаларнинг соғлом тенгдошлари билан тенг шароитларда ўқиши, улар билан ўзаро дўстона муносабатда бўлиши ҳамда жамиятга ижтимоий мослашувини енгиллаштириш, уларнинг таълим олишлари учун зарурий педагогик-психологик ва коррекцион шароитларни яратишдан иборатдир.

Инклюзив таълимнинг ўзига хос бир қанча **вазифалари** мавжуд:

- оила, маҳалла ҳамда таълим муассасалари ўртасида интеграцион ишларни ривожлантириш;
- соғлом турмуш тарзига амал қилган ҳолда баркамол авлодни тарбиялаш;
- умумий таълим ва махсус таълим ўртасидаги тўсиқларни камайтириш;
- чекка ҳудудлардаги таълимга жалб қилинмаган ногиронлиги бўлган болалар учун педагогик

коррекцион ишларни такомиллаштириш;

- ногиронлиги бўлган болаларни таълимдан кейинги ҳаётида жамиятга ижтимоийлашувини интеграциялаш;

- ногирон болаларни ташхислашда замонавий инновацион методлар ва воситалардан фойдаланиш.

Инклюзив таълим жараёни ўзига хос мураккабликлари эга бўлиб, шу соҳада ишлайдиган мутасаддилар, ўқитувчилар зиммасига жиддий масъулият юкланади. Бундай таълимда синф раҳбари, фан ўқитувчилари, тарбиячилар, касбий маҳорат усталари сифатида ёрдам кўрсатиш орқали ўзларининг профессионал вазифаларини бажарадилар. Айниқса, оддий болалар билан алоҳида эҳтиёжга муҳтожлиги бўлган болалар орасида тафовут сезилганда, яъни ногиронлиги бўлган боланинг тенгдошларига қўшилмай, тортинчоқлик қилиб ўз имкониятларидан фойдалана олмаслиги сабабли уялган ёки инжиқ бўлиб қолган ҳолатларида устозларнинг оқилона тутуми катта аҳамият касб этади.

Инклюзив таълимни ташкил этишда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси асосий меъёрий ҳужжат бўлиб хизмат қилади. Жумладан, Конституциянинг 45-моддасида вояга етмаганлар ва ногиронлар ҳуқуқлари давлат ҳимоясида эканлиги акс этган бўлса, барча болаларнинг қонун олдида тенглиги унинг 65-моддасида белгилаб қўйилган [1]. ЎЗР ҳукуматининг 2008 йилда қабул қилинган “Болалар ҳуқуқлари кафолатлари” тўғрисидаги Қонуни ногиронлиги бўлган болалар ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлайди. Ногирон болаларга оид қонунчиликдаги охириги ўзгаришлар ЎЗР ҳукуматининг “Ўзбекистонда ногиронларнинг ижтимоий муҳофазаси ҳақида”ги Қонунида ўз аксини топди [16]. ЎЗРБМТнинг “Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги Конвенциясини ратификация қилган ва БМТнинг “Ногиронлар ҳуқуқлари тўғрисидаги” Конвенциясини ратификация қилиш бўйича чора-тадбирларни амалга оширмоқда [6]. Шунингдек, ЮНЕСКО томонидан 2005 йил инклюзив таълим бўйича чоп этилган “Барчага таълим олишни таъминлаш” номли қўлланмада шундай таъриф берилган: “Инклюзия бу ўқувчиларнинг (айниқса, алоҳида эътиборга муҳтож ўқувчиларни) турли хил эҳтиёжларини қондириш, уларни таълим, маданият соҳаларида ва жамиятда бўлиб ўтаётган жараёнларга кенг жалб қилиш ва таълим олиш йўлида бўлган қийинчиликларни енгиллаштириш бўйича чора-тадбирларни амалга оширишдир” [7]. Жисмоний ёки руҳий ривожланишида кичик нуқсонли бўлган болаларни оддий мактабга таълим муассасага ёки мактабга жойлаштириш инклюзив таълимни интеграциялаш жараёнининг дастлабки босқичидир.

Интеграциялаш (integrative) тушунчаси жамловчи, мужассамловчи, (integrate) – жамлаш, қўшиш маъноларини англатади. Ақлий ва жисмоний ривожланишларида муаммоси бўлган болаларнинг соғлом тенгқурлари жамоасида биргаликда таълим олишини таъминлаш жараёнини бир сўз – **интеграциялаш** билан ёки **интеграцион таълими** бораси орқали ифодалаш мумкин. Интеграцион таълимда имконияти чекланган болаларнинг муаммоси аниқланади ҳамда педагоглар томонидан оддий синф шароитида уларнинг ўқитилиши, тарбияланиши йўллари ва воситалари, технологиялари назарда тутилади. «Интеграциялашган» тушунчаси – мужассам, ажратиб бўлмайдиган қисм деган маънони билдиради [10].

Ҳар бир бола таълимга жалб этилиши лозим. Интеграциялашган таълимда барча тенг ҳуқуққа эга ва бу яхлит жамиятдир. Инклюзив таълим туфайли бундай ўқитиш тизими интеграциялашган жамиятга айланади. Махсус эҳтиёжга муҳтож бўлган болалар таълими барча учун умумий ва фойдали бўлган самарали педагогик тамойилларни ҳам тарғиб этади. Инсонларнинг турфа имкониятларга эга бўлиши нормал, табиий ҳолат деб қабул қилинган шароитда ўрганиш жараёни босқичларидан келиб чиқиб болани мазкур жараён талабларига эмас, балки бу жараён боланинг жисмоний талабларига мослаштирилиши керак. Шундан келиб чиқиб интеграция жараёнини куйидагича таснифлаш мумкин:

- жисмоний интеграция – имкониятларида алоҳида эътиборга муҳтож бўлган ва соғлом бола орасидаги тафовут иложи борича камайтирилиши назарда тутилади;

- функционал интеграция – алоҳида эътиборга муҳтож бўлган ва соғлом бола орасидаги функционал тафовут имкон қадар бартараф этилиши диққат марказида бўлади. Бунинг учун алоҳида эътиборга муҳтож болаларни мусиқа, санъат, драматик тўғараклар ва спорт машғулотларига жалб этиш англашилади;

- ижтимоий интеграция – ижтимоий тафовутни камайтиришга, ногиронлиги бўлган ва меъёрда ривожланган болаларни ўзаро дўстлашишга, бир-бирига ҳурмат билан қарашга ундалади. Меъёрда ривожланган болаларни мурувватли бўлишга ўргатади. Жамият аъзолари ногирон кишиларга тўғри муносабатда бўлиши керак.

Инклюзив таълимда “интеграция” сўзи кўп талқин этилганини эътиборга олиб Г. М. Каждаспаров “Педагогический словарь” луғатида: “Жамоада, гуруҳларда инсонпарварлик муносабатларини амалга ошириш, жамоалар, инсонлараро ижобий жамоатчилик муҳитининг яратилиши билан вазиятни интеграция тарзида амалиётга татбиқ этиш мумкин” деган фикрни таъкидланган [12].

Инклюзив таълим ногиронлиги бўлган ўқувчиларнинг яшаш жойларига яқин бўлган умумтаълим мактабларининг оддий синфларида амалга оширилади. Оддий синфлардаги ўқитиш жараёнини ногиронлиги бўлган ўқувчилар учун зарурий муҳитни яратиш, таълим олишда қўшимча ёрдам ва хизматларни ташкил этиш, уларнинг ижтимоий, жисмоний ҳамда ички эҳтиёжлари талабларига жавоб берадиган тарзда ташкил этиш мақсадга мувофиқдир.

Таниқли психолог Л. С. Виготский ҳам муҳит ва шахснинг уйғунлиги тўғрисида: “Ижтимоий муҳит соғлиғи, имкониятлари чекланган болалар учун биринчи даражали аҳамиятга эгадир, – деб таъкидлаган. – Дарахтнинг ингичкагина илдишлари ўзини озиклантирувчи тупроқнинг қатламлари ва шаклига мос келмайди. Улар ўз-ўзича тупроқнинг озика берувчи қатламларига етиб боролмай, куруқ ва заҳарли қатламга кириб қолади. Бундай ўсимлик мувофиқ шароитларда гуллаши мумкин эди, бироқ одатдаги шароитда тараққиётнинг чўққисига етмасдан, бужмайиб сўлиб қолади” [13], – дея ногирон болаларнинг ривожланишини илдизи ёмон томир отган ўсимликка ўхшатган. Бинобарин, «тупроқ», яъни инклюзив таълим-тарбия тизими ҳар бир миллат ва элатга хос бўлган хусусий томонлар, миллий анъаналар, урф-одатлар, давлатнинг таълим тизими олдида қўйган мақсад ва вазифалар ҳамда тарбияланувчиларнинг руҳий, жисмоний ривожланишидаги жиҳатлар ҳисобга олинган ҳолда ишлаб чиқилиши мақсадга мувофиқдир.

Инклюзив ўқитишни мактабгача таълим муассасаларидан бошлаб йўлга қўйилиши муҳим аҳамиятга эга. Бу ривожланишида ногиронлиги бўлган болаларнинг атрофдагилар билан мулоқотда бўлишига, ижтимоий муҳит талабларига жавоб бера оладиган ва шу билан бирга, кундалик-маиший эҳтиёжини қондириш кўникмаларини эрта эгаллашларига, ҳаётга мослашиб, умумтаълим мактабларида тенгдошлари қатори дарсларни ўз вақтида ўзлаштиришига, топшириқларга масъулият билан ёндашиш кўникмасини эгаллашларига қўмаклашади. Инклюзив таълимни нафақат соғлом ва ногиронлиги бўлган болалар ўртасида, балки соғлом турмуш тарзи мавжуд бўлган оиладаги болалар ўртасида, мактабгача таълим муассасаларида, мактабларда, касб-ҳунар коллежларида, фанларни ўзлаштириш даражаси турлича бўлган ўқувчилар орасида ҳам жорий этиш мумкин. Масалан, битта синфда аъло баҳоларга ўқийдиган, иктидорли болаларга фанлардан ўзлаштириши

паст бўлган болаларни бирикитиб қўйиш, бир партада ёнма-ён ўтиргизиш, унинг иқтидорини, ютуқларини жалб қилган ҳолда ўқувчининг ўзлаштириш самарадорлигини ошириш ҳам инклюзив таълимнинг бир кўринишидир. Яъни яхши ўқийдиган боланинг ёнига ўзлаштириши сушт болани қўйиб, унинг ўзлаштириш кўрсаткичини маълум даражада яхшилаш мумкин. Намунали ўқийдиган ўқувчи қолоқ ўқувчини ўзининг ижобий таъсир доирасига олиши, яхши хусусиятлари билан уни ўзига жалб этиши мумкин. Касб-ҳунар коллежларида ҳам фанлар билан бир қаторда касбий маҳорати яхши бўлган иқтидорли ўқувчидан фойдаланиб касбни эгаллаши ёки касбий ўзлаштириши сустроқ ўқувчининг касбий маҳоратини ошириш, таълим самарадорлигини кўтариш мумкин.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.–Т.: “Ўзбекистон”, 1992.
2. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 йил, 3-сон, 79-модда.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони. //Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 йил, 3-сон, 79-модда
4. Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Қонуни. – Т.: “Ўзбекистон”, 2008.
5. UNESCO: Жамиятга ва махсус таълимга муҳтожларга қаратилган Дастур. –Т.: “Ўзбекистон”, 1994. – 94-б.
6. UNICEF: Бола ҳуқуқлари тўғрисида Конвенция. –Т.: “Ўзбекистон”, 2005.
7. UNESCO: Барчага таълим олишни таъминлаш. –Т.: “Ўзбекистон”, 2009.68-б.
8. UNESCO: The education of children and young people with Disabilities Paris. Principles for the review of practice. – Paris, 1992. P. 9; БрюноЖ. и др. Одаренные дети: психолого-педагогические исследования и практика. //Психологический журнал. – 1995 №4. – С. 74.
9. Раджапова А. Р. Педагогик мулоқотни оптималлаштиришнинг коммуникатив усуллари. //Халқ таълими. – 2011 №6. –104-бет.
10. Дьюи Дж. От ребенка – к миру, от мира – к ребенку. – М.: Карапуз, 2009. –С. 122.;
11. Жўраев Т. С. Ўсмир ўқувчилар ақлий ривожланишининг психологик хусусиятлари: Псих. фан. номзоди ...дисс. – Т., 2005. – С. 139.
12. Каждаспаров Г. М., Каждаспаров А. Г. Педагогический словарь. – М.: Просвещение, 1998. – С. 49.
13. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: АСТ, 2005. – С. 6
- 14.[https://en.wikipedia.org/wiki/Inclusion_\(education\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Inclusion_(education))
- 15.<http://inclusionbc.org>
16. <http://lex.uz/docs/3436192>

Гулноз ҚУРБОНОВА

Бухоро давлат тиббиёт институти
педагогика, психология ва тиллар
кафедраси мудири, педагогика
фанлари номзоди, доцент

ТАЛАБАЛАРДА КАСБИЙ ТАФАККУРНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ

Мақолада таълим жараёнида бўлажак мутахассисларнинг касбий тафаккурини педагогик-психологик тамойиллар асосида ривожлантириш масалалари ўрганилган бўлиб, бу жараёнда тафаккур маданияти ҳамда педагогик мулоқотнинг аҳамияти кўрсатилиб, эмперик тадқиқотнинг назарий асослари, методик тамойиллари ва натижалари мазмунини ёритилган. Тадқиқот давомида тиббий педагогика таълим йўналиши талабалари касбий тафаккурининг педагогик-психологик ўзига хос жиҳатлари аниқланди. Бу жараёни ривожлантирувчи муаллифлик дастуриimiz эса бўлажак мутахассислар касбий тафаккурининг ривожланишига муҳим амалий туртки бўлиб хизмат қилади.